

De talar om DET SVENSKA TILLSTÅNDET

Otilia Hammarlund och Christina Karlsson

Norge och Sverige, lillebror och storebror. Vi delar mycket, men mycket skiljer oss åt. I Norge förs en sträng flykting- och immigrationspolitik, och medier i Norge har ett flertal gånger använt Sverige som ett skräckexempel på hur det kan gå om man inte stänger gränserna. Varför används Sverige på detta vis, och är bilden sann? Hur målas Norges flyktingpolitik upp i deras egna medier? Vi åkte till Oslo för att höra hur politiker och mediaarbetare tycker om saken.

Foto: Christina Karlsson

Ljudet från NRK Radio flödade ut från telefonen i den stora, ljusa lägenheten på Börjegatan i Uppsala. Tanken var att vi skulle vänja oss vid det norska språket eftersom vi skulle åka dit för att göra ett arbete om hur olika grupper uppfattar de norska mediernas bevakning av flykting- och invandringsdebatten. Vi småpratade lite undertiden och skulle precis sätta oss och dricka kaffe när programmet Verdibørsen började. Rösten i radion presenterade temat för programmet. "Bör medierna uppge hudfärgen på kriminella?" Samtalet dog, vi satt som fastnålade vid bordet, där rösterna från den svarta telefonen fick oss att förstå att det som vi uppfattade som något självklart inte alls var självklart bortom riksgränsen några mil västerut.

– De svenska medierna är ganska speciella. De har haft en väldigt inflammerad invandringsdebatt - om man ens kan kalla det en debatt eftersom

de för det mesta har försökt lagt locket på, säger Nina Hjerpset-Østlie, norsk högerpopulistisk journalist och bloggare med islamofobiska åsikter.

Det var en diskussion som bottnade i att svenska medier publicerat en pixlad bild på två våldtäktsmän, där etniciteten på gärningsmännen var omöjlig att urskilja, medan norska medier publicerade bilden som den var. I programmet deltog norska journalister, aktivister och forskare. Och en svensk: Mats Dagerlind, chefredaktör för Avpixlat. Alla menade de att det handlar om relevans, men vad som är relevant var det skilda åsikter om. Men det mest uppseendeväckande i programmet var ändå alla anklagelser mot de svenska medierna och deras hantering av invandringsdebatten. Sverige – ett land med bristande åsiktsfrihet där medierna försöker dölja sanningen, agera som förmyndare. En

bild som ingen av oss kände igen oss i. Vi hade, fram till nu tänkt att vi, Norge och Sverige var ganska lika. Radioprogrammet kom att styra in oss på ett spår. Ett spår som ledde oss fram till slutsatsen: Vi är inte alltid så lika som vi ser ut.

– **För det första** är det väldigt lätt att ha åsikter om ett annat land som man inte bor i. För det andra, så klumpar de ihop alla svenska medier. Svenska medier består också av alternativa medier, som Avpixlat och Nya tider. Att invandringskritiker inte får uttrycka sina åsikter i Sverige stämmer inte.

Olle Zachrisson är märkbart irriterad över anklagelserna från Norge. Att svenska medier bedriver censur mot invandringskritiker är helt befängt, de lever inte i vår mediebevakning och får inte ta del av det vardagliga nyhetsflödet menar han. De baserar sina åsikter på skärmdumpar och urklippta bilder,

de ser inte helheten, förklarar Zachrisson, ansvarig utgivare för Sveriges radios nyhetsprogram Ekot.

Det handlar om att hela tiden fråga sig vad som är relevant, förklarar Per Kalbaak, etikredaktör på NRK. NRK är norska motsvarigheten till svenska public service och innefattar både Tv, radio och textnyheter på webben. Kalbaak har arbetat på NRK som både journalist och redaktör sen början av 90-talet. Han berättar att det har skett en förändring i de etiska riktlinjerna på under åren. På 90-talet skulle man aldrig uppgett hudfärg på en kriminell. Idag säger man att om det finns en poäng med att berätta vilken etnisk bakgrund en person har, så gör det. Det kan visa på mönster i samhället, till exempel vilka grupper IS-krigare rekryterats från. Kalbaak ser det som en positiv utveckling, inte som i Sverige där vi tenderar att "lägga locket på" svåra frågor, som invandringsfrågan.

– Jag upplever det som att det är en mer öppen diskussion i Norge och Danmark. Fler kontroversiella röster får komma till tals. Men debatten är den samma, en polariserad skyttegravsdebatt, säger Kalbaak.

Mitt i centrala Oslo sträcker Karl Johans gate ut sig som en lång arm, från Centralstationen till det kungliga slotet. Längst denna paradgata ligger det norska riksdagshuset Stortinget och mitt emot ligger Fremskrittspartiets huvudkontor. Fremskrittspartiet, Frp är ett högerpopulistiskt parti som sen 2013 sitter som stödparti till det regerande partiet Høyre. På Frp:s landsmöte 6 maj 2016 framhöll partiledaren och finansministern Siv Jensen Sverige som ett exempel på de katastrofer som drabbar det land som praktiserar en liberal och öppen immigrationspolitik.

Terrorattentaten den 22 juli 2011 kom att förändra allt. Inte bara livet för de drabbade, utan för hela norska

debattklimatet. Det var en brytpunkt, punkten där någonting bröts och gick sönder. Karoline Andrea Ihlebæk lutar sig mot det runda mingelbordet i hallen till Gaustadallen 21. Det är ganska lugnt, i caféet bredvid sitter bara ett fåtal studenter och arbetar, det är lite tidigt för lunch. Hon är postdoktor här, vid Universitetet i Oslo.

Ett debattklimat förändras i samband med stora händelser, brytpunkter som flyttar gränserna för vad som är okej att prata om och inte, förklarar Karoline Ihlebæk. Precis efter attentatet var det svårt att vara kritiskt inställd gentemot invandring, på grund av Anders Behring Breiviks motiv. Men samtidigt var man tvungen att släppa in de högerextrema i debatten. Personer som tidigare hade hållits utanför, bloggaren Fjordman och andra som var tvungna att försvara sig, släpptes in. Och när de väl kommit in stannade de kvar.

Nästa brytpunkt kom 2015.

– Efter flyktingkrisen skedde ett skifte, det är lättare att vara invandringskritisk idag, de som är positiva till invandring förlöjligas och ses som naiva, säger Karoline Ihlebæk.

Bjørn-Kristian Svendsrud är ordförande för Frp:s ungdomsförbund. Vi möter honom på Frp:s huvudkontor. Svendsruds uppfattning är att invandringsfrågan inte diskuteras i Sverige. Han tycker det är fint att de svenska medierna och debattledarna har ett stort fokus på att hjälpa människor. Men, han tycker att de lägger locket på debatten och låtsas som att problemen inte finns. Att ambulans och brandkår behöver polisskydd i vissa områden är helt galet tycker Svendsrud.

Vi frågar om han tycker att de norska medierna lyckas hålla sig objektiva. Svendsrud ger ett diplomatiskt svar. Han litar på att VG, Aftenposten, DN och NRK håller sig till en sann verklighetsrapportering, även i invandringsdebatten. Men kritiserar de norska medierna för att de ofta generaliserar invandrare

som en grupp människor i nöd.

– Det händer att jag blir lite uppgiven över vissa norska medier, men det är ganska sällan. I stort sätt är de norska journalisterna professionella, säger han, tar en klunk kaffe och tillägger:

– Vänstersidans tidning Klassekampen är en av de bästa tidningarna i landet. Aldrig något nonsens.

Huruvida medierna är objektiva i immigrationsdebatten eller inte verkar böttna i personliga åsikter. På Stortinget träffar nämligen vi en partiarbetsare som inte är överens med Svendsrud. Hen är inte i position att uttala sig för Frp och måste därför vara anonym. Hen menar att de norska medierna är partipolitiska.

– Det märks på vinklingarna, vilka frågor som ställs och inte ställs. Vissa politiska frågor, invandring och sociala problem till exempel, är ofta vänstervridna.

Hen talar om att medierna underkommunicerar problemen som invandringen medför. De berättar bara solskenshistorierna. Men, säger hen, det är inte lika illa som i Sverige.

– Svenska medier är delskyldiga till problemen som finns där, men hela det svenska samhället har ett ansvar. När man bedriver en form av bojkott mot folk som sympatiserar med Sverigedemokraterna skapas ett polariserat samhälle, säger hen och tillägger:

– De verkar driva en häxjakt på invandringskritiker i Sverige.

Vi rör oss över till den röda sidan av åsiktsblocket. Vi träffade Mani Hussaini, ordförande för det största ungdomspartiet i Norge, Arbeiderpartiets ungdomsfylking. Arbeiderpartiet har traditionellt suttit i regering, men förlorade i senaste valet och sitter nu som oppositionsparti. Åsikterna får utrymme i tidningar och radio, eftersom det är ministrar från FrP som har dessa extremare åsikter, berättar Hussaini. Han tycker inte att media tar sitt ansvar att vara neutrala, som de borde vara. Att media är högervidet menar Hussaini är en allmän uppfattning. En av de mest lästa nättidningarna, Netta-

Det flaggas längst Karl Johans gate i Oslo. Foto: Christina Karlsson

visen, är ett exempel. Där går Hussaini inte ens in och läser.

Mani Hussaini tycker att Norge förändrats sedan regerigsskiftet. Debattklimatet är råare.

–De högerextrema har nog inte blivit fler, men de hörs mer. De får uttrycka sig hur de vill i media nu för tiden.

Nettavisen är Norges största nättidning. Nettavisen äger också Norges största bloggportal. Därför väljer meningsmotståndare ibland att kalla tidningen för en "blogg".

Efter vårt möte med Hussaini väljer vi att kontakta chefredaktören för Nettavisen, Gunnar Stavrum. Hussaini framförde mycket kritik mot nättidningen, och hade den som stående exempel för hur media blivit mer högervidet. Vi bestämde oss för att kontakta Nettavisen för att låta dem bemöta kritiken.

Vi träffas på ett fik. Stavrum köper sig en kaffe, sedan sätter vi oss vid det minsta bordet mitt i det stora rummet. Han får några blickar, men är man ägare av den största nättidningen i Norge och inledde sin karriär på Tv2 så är man nog lite av en kändis.

Stavrum verkar vara van vid att folk kallar Nettavisen för en högerpopulistisk sida och fake news-spridare. Men han menar att det är fel, han publicerar det som folk vill läsa och såna åsikter

som inte får plats i de andra mediekanalerna. Kommentarsfältet, som Mani Hussaini tyckte var det värsta, är Stavrum stolt över.

– Där får folk säga som de tycker, de andra medierna har tagit bort sina kommentarsfält för att de inte orkar moderera i dem. Det är synd, för då lyssnar man inte på sina läsare. Vi har kvar kommentarsfältet och det känns bra.

Att moderera är heller inte så svårt tycker Gunnar, man har kvar det som är sant och tar bort det som är osant. Säger någon "Alla invandrare är lata" då tar man bort, säger någon "många invandrare kommer hit och lever på bidrag", så har man kvar.

– Man måste vara ärlig. De flesta invandrare som kommer hit är ekonomiska flyktingar. Varför ska man inte få säga det då?

Till sist berättar han att han tycker att de svenska medierna är ännu värre än de norska. I Sverige skriver man bara PK-nyheter. Man är rädd för att säga som det är.

I ett litet rum i en av de oändliga korridorerna i NRKs borg på Marienlyst arbetar Aase Cathrin Myrthveit, programledare för Verdibørsen, programmet vi lyssnat på en solig vårdag hemma i Uppsala, i Sverige. Hon förklarar bestämt att hon bara vill prata om sitt program och att hon inte vill utge sig som någon expert. Hon

har arbetat som journalist i 25 år och hon menar att den största skillnaden mellan då och nu är läsarbrev. Folk slänger fortare och lättare ur sig arga kommentarer när de kan kommentera direkt på hemsidan. Särskilt när man framlägger positiva åsikter om invandring och invandrare.

– Folk från högersidan skriver arga kommentarer när vi är positiva till folk med invandrarbakgrund. Samtidigt som vänstersidan blir moraliskt arga när vi gör mer kritiska program, säger Myrthveit.

Vi frågar om programmet som sändes den 6 maj. Hon säger att hon i efterhand skulle valt att lägga upp intervjun med Mats Dagerlind på ett annat sätt. Då, när det begav sig, hade hon aldrig hört begreppet "pixlat" och tyckte det lät lite spännande med en webbtidning som hette "avpixlat" eftersom programmet handlade om just det: om man ska pixla eller inte. Vi kommer in på skillnader mellan oss. Myrthveit tror att det kan finnas en historisk förklaring.

– Det är mer jämlikt i Norge, eftersom vi länge var ett fattigt land är medier, politiker och "vanliga" människor på samma nivå. Vi har inte ett arv av adelskap här. Medan Sverige är mer toppstyrt, medierna och staten är överordnade folket. Det kan vara en myt, men det är så många uppfattar det. Att Norge är mer egalitært, mer

jämlikt, säger Mythveit och tillägger:

– Jag tror det är en karikatyr, i själva verket tror jag Norge har mycket att lära av Sverige. Vi tar saker lite enklare här, ni har ett mer långtgående tänk kring både invandring och feminism.

Vi kliver ut ur NRKs borg på Marienlyst i Oslo. Det har slutat regna och solen blänker på de regnvåta gatorna.

Annika Bergström från Göteborgs universitet har inga riktiga svar. Hon tycker verkligen inte att svensk media är feg eller dålig, och kan inte förstå varifrån dessa åsikter kan komma. Vi berättar att vi hört i Norge att vi inte rapporterar om saker för att vi är rädda att kränka någon. Vi vill inte skriva "sanningen" om hur flyktingar kommer hit och förstör vårt land. Jag berättar om radio-programmet där de bjudit in Avpixlat för att representera Sverige. Bergström tycker bara att det är synd.

Vilde Hernes sitter på Blindern, som är den största delen av universitetet i Oslo. Här sitter Vilde och studerar norsk politik. Hon sitter just nu och sammanställer en rapport hon jobbat på länge. Den handlar om hur Norge förändrats sedan FrP hamnade i regeringsställning. Hon menar att det inte skett någon större förändring i människors tänkande och tyckande i invandringsfrågan, men har man rasistiska åsikter eller tycker illa om hur landet blivit efter flyktingkrisen så legitimeras dessa åsikter mycket mer nu när FrP har ministrar som uttrycker sig så i TV och på torg. När FrP inskränker i asylrätten och stänger gränser så blir dessa människor nöjda, och då syns det mer. Men Vilde har ingen statistik på om medierna också gått mer högerut sedan valet.

Vi ringer upp Tobias Andersson – talesperson ungsvenskarna SDU, fullmäktigeledamot i Skövde. Han är på resande fot, bilar och lastbilar dundrar förbi i bakgrunden. Andersson tycker

att de svenska medierna faktiskt har blivit bättre de senaste åren. De ger en mer nyanserad bild idag jämfört med tidigare. Men, invandringsdebatten då? Hur hanterar de etablerade medierna invandringsfrågan?

– Uruselt skulle jag vilja påstå. Rent historiskt har svensk media under en längre period inte rapporterat om de stora problemen med invandringen. I intervjuer med andra partier som Miljöpartiet och Vänstern så har man inte ställt kritiska följdfrågor på deras politik. Säger MP att vi ska ha fri invandring, så har ingen frågat hur de ska finansiera det, medan vi får tusen kritiska frågor på varje förslag vi ger. Andersson menar att det är allmänt känt i våra grannländer, att svenska medier har en bristande neutralitet.

Och han vet att man i Norge talar ganska nedsättande om Sverige.

– Media i Norge och Danmark har under en längre period haft diskussionen om invandringen vågat ta debatten och främja den.

Vi ringer Olle Zachrisson, ansvarig på Sveriges radios nyhetsprogram Ekot, och Ulf Johansson, programmansvarig för riksenheterna på SVT, för att låta dem svara på de anklagelser som riktas svenska medier.

– Vi har en professionell kultur, även om de allra flesta är politiskt engagerade och röstar. Jag vill med starkt betona vikten av en professionell kultur och vi diskuterar hela tiden riskerna och försöker på alla sätt se till att det inte sker, säger Zachrisson. Han vill inte berätta om sin bild av den norska journalistiken.

– Eftersom jag inser att inte lever i deras nyhetsflöde. Kritikerna har bara bitar av vår mediebevakning, de lever inte i den, säger Zachrisson.

Ulf Johansson tycker verkligen inte att man kan anklaga svensk media för att vara oneutral och fegt. Han menar att alla möjliga och ibland rent vidriga

åsikter har hur många arenor som helst att framföras på. Men han kan hålla med om att flyktingdebatten är svår att rapportera om

– Flyktingdebatten har under många år varit oerhört polariserad. Det har funnits en röststark minoritet som vill ha stopp eller kraftigt begränsad invandring till Sverige. I tider av ekonomisk oro och dessutom terrorattacker har frågan blivit än känsligare. När det dessutom kom drygt 160 000 personer under ett enda år blev det en än mer dramatisk situation, skriver han i ett mail.

Åsikten att svensk media skulle vara vänstervriden kan Johansson inte besvara, men han berättar att han som ansvarig utgivare möter kritik som hävdar att SVT är både borgerliga och vänstervridna. Granskningsnämnden är dessutom på dem hela tiden för att granska deras opartiskhet.

Postdoktor Karoline Ihlebæk menar att mediernas roll som bärare av regeringens politik bidrar till att låsa debatten i Sverige.

– Sverige har en hård liberal invandringspolitik, vilket gör att man inte kan prata om problemen i det egna systemet. Det är en problematisk situation eftersom Sverigedemokraterna har fått monopol på invandringskritiken. Ingen vill bli förknippad med dem och därför kan inget annat parti ta i frågan, vilket gör att de kan behålla sin kritik, säger

I Norge, menar hon, står medierna inför ett annat problem:

– Man pushar gränserna för vad som är acceptabelt att säga. Det blir extra svårt att veta var gränserna ska gå.

Vi lämnar Oslo med blandade bilder av både Sverige och Norge. Vem har rätt? Är Sverige ett land med stora problem? Eller är det, som Myrthveit sa, bara en elak karikatyr?

– Det blir lätt en sanningens domstol, någon ska döma vad som är sant och inte. Men någon ren sanning finns inte, sanningen är subjektiv, så den anonyma personen på stortinget. Kanske har hen rätt i precis det uttalandet.